

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1554

Halk Kitapları: 349

Yayın Yönetmeni

Dr. Fatih KURT

Yayın Koordinatör

Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Editör

Prof. Dr. Huriye MARTI

Baskı Takip

Zeynep Selin TERZİ

Grafik & Tasarım

Onur TEPEGÖZ

Baskı Hazırlık

Ali ÇINKI

Baskı

Tel: (0312) 354 91 31

2. Baskı, Ankara 2019

Eser İnceleme Komisyon Kararı

18.12.2018/87

2018-06-Y-0003-1554

ISBN: 978-975-19-7049-7

Sertifika No: 12931

© T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü

Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı

Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı

No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA

Tel: (0312) 295 72 93 - 94

Faks: (0312) 284 72 88

e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

İslâm'da Çevre Ahlâkı

DİB
YAYINLARI

Yerlerin ve göklerin muhteşem uyumu, kâinatı oluşturan milyonlarca sistemin şaşırtıcı bütünlüğü ya da varlıklar âleminin sergilediği göz alıcı estetik, Allah'ın varlığının, birliğinin, kudretinin, sanatının ve saltanatının eseridir. İnsan, bu muhteşem çevre ile duyarlı, merhametli, insafı bir ilişki geliştirmesi gereken kâinat ailesinin en kıymetli üyesidir.

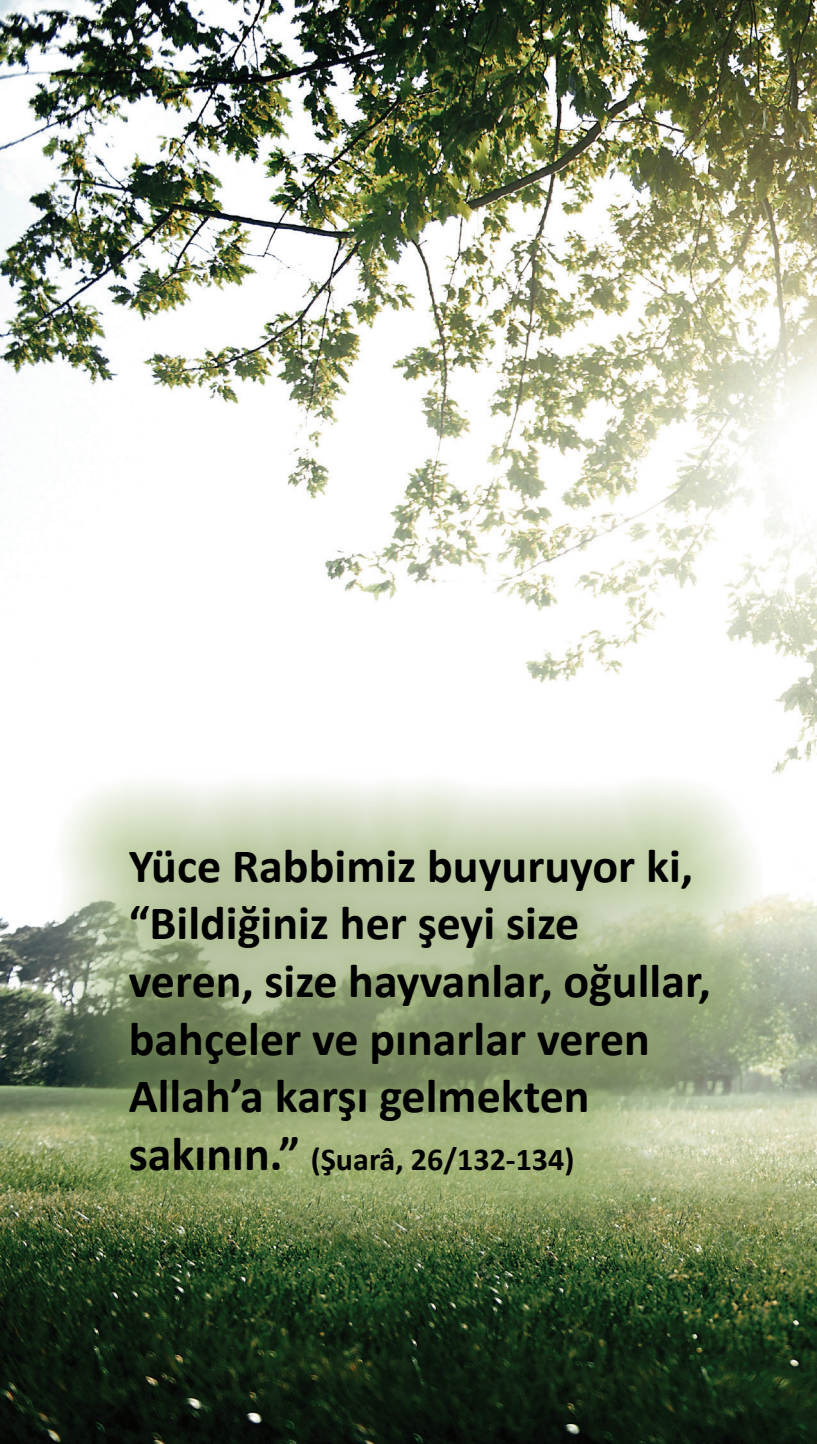

Çevre deyince

Allah'ın, bizleri bir çevre içinde ve bir çevreye muhtaç olarak yaratması tesadüf olabilir mi? Çevremizi sayılamayacak kadar çok canlı ve cansız varlıkla donatmasının, sınırsız nimetlerle bizi kuşatmasının bir anlamı olmalı, değil mi? Peki çevrenin taşıdığı ilâhî anlam kodları nelerdir? Ve insan-çevre ilişkisi hangi ahlâkî ilkeler üzerinde yükselir?

Biliyoruz ki, çevremiz, bir dünya kurmamıza ve ilişkiler geliştirerek hayatta kalmamıza yardım eder. Bizi besler, destekler, bize seslenir ve sorumluluk yükler. Bizim için çevre demek, hayatın rengi, ahengi, dirliği ve bütünlüğü demektir. Çevre deyip geçmemek lazım! Doğal çevrenin yanında toplumsal çevre, maddî çevrenin yanı başında manevî çevre, görünür çevrenin içinde görünmez çevre, bugünkü çevrenin ötesinde yarınki çevre... Bütün boyutlarıyla çevremizin bizimle daima karşılıklı, iki yönlü ve canlı bir ilişkisi vardır.

Rabbimiz, insan ile çevresi arasında vazgeçilmez bağlar örmüştür. Bu bağların tanınması, korunması ve güçlendirilmesi görevini

**Yüce Rabbimiz buyuruyor ki,
“Bildüğünüz her şeyi size
veren, size hayvanlar, oğullar,
bahçeler ve pınarlar veren
Allah’a karşı gelmekten
sakının.” (Şuarâ, 26/132-134)**

Çevre, ne gelişigüzel bir ham madde yığıdır ne de boş ve vasıfsızdır! Aksine bu eşsiz kâinatın her zerresi anlamlı, her üyesi değerlidir. Çevremiz, sadece insana faydası olduğu için değil, ilâhî kudretin eseri olduğu için değer taşır.

de insana vermiştir. O (c.c.), bizlere çevremiz aracılığıyla bir yandan nimet ve ibret sunar-ken, bir yandan da bu çevre ile bizi imtihan eder. İnsan-çevre ilişkisinde yüce dinimiz İslâm tarafından belirlenen hukukî ve ahlâkî sınırlar vardır. Zira canlı-cansız bütün varlıklara karşı geliştirdiğimiz tutum, sanıldığı gibi sıradan ve günlük ilişkilerden ibaret değildir. Aksine çevremizle ilişkimiz, bir ucu “göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbi”ne uzanan derin bir anlama sahiptir. O hâlde, çevremize dair düşünürken, çevre sorunlarımızı çözerken, çevre eğitimi verirken dinî, manevî ve ahlâkî boyutları olan hassas bir konuya adım attığımız dikkatten kaçırılmamalıdır.

Çevre, Yaratıcısını anlatan muhteşem bir eserdir

Yüce Allah, insandan ayrı ve kopuk bir kâinat var etmemiş, kendisinden uzak ve bağımsız bir varlık dünyası da yaratmamıştır. İnsan nasıl kâinatla her an etkileşim hâlindeyse, Allah da her an aktif biçimde tabiatın kontrolünü elinde tutmakta ve dinamik bir süreci idare etmektedir. Dünyayı yarattıktan sonra bir kenara çekilen tanrı inancı Kur'an'da kesinlikle reddedilir ve

şöyle buyrulur: **“Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi) O’ndan isterler. O, her gün (yeni bir) iş başındadır.”** (Rahmân, 55/29)

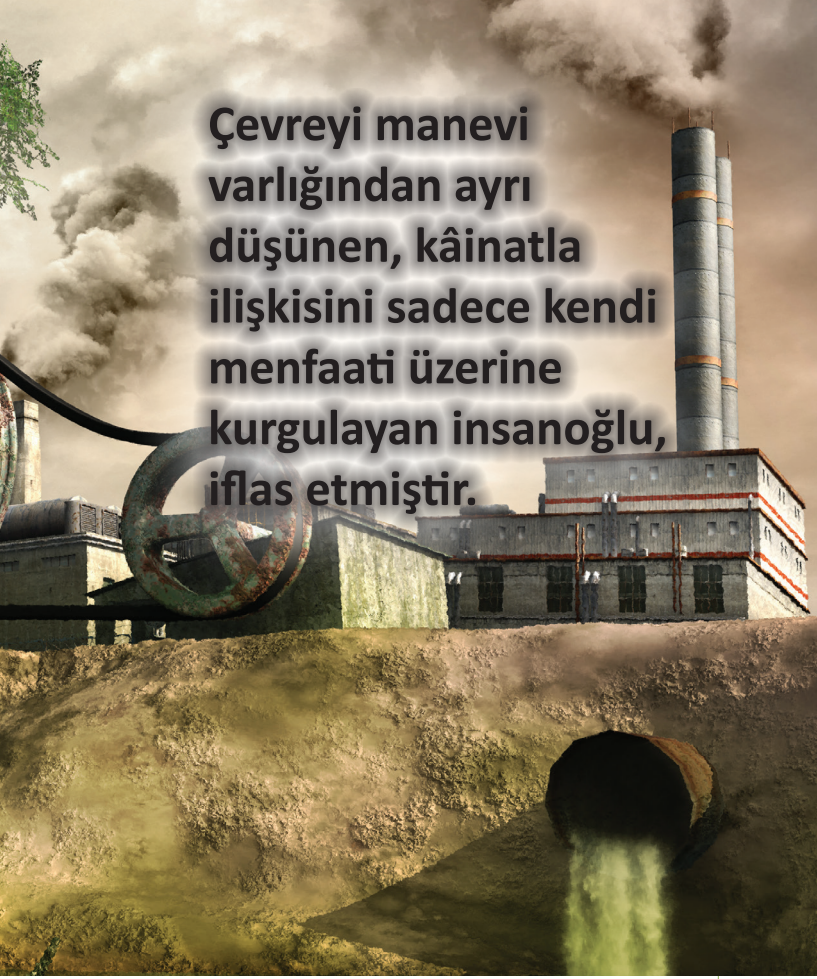
Çevre, ne gelişigüzel bir ham madde yığıdır ne de boş ve vasıfsızdır! Aksine bu eşsiz kâinatın her zerresi anlamlı, her üyesi değerlidir. Çevremiz, sadece insana faydası olduğu için değil, ilâhî kudretin eseri olduğu için değer taşır. Nitekim Yüce Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **“Yürekten inananlar için yeryüzünde ve kendi varlığınızda birçok deliller vardır.”** (Zâriyât, 51/20-21)

İnsan ancak çevresiyle vardır; çevre yoksa insan da yoktur

İnsanın çevresine hangi gözle baktığı, çevresindeki bitkilere, hayvanlara, eşyalara nasıl davrandığı öylesine önemlidir ki, sadece kendi hayatını değil, kâinatın bütününe etkileyebilir. Eğer insan, çevresine karşı merhamet ve

**Çevreyi manevi
varlığından ayrı
düşünen, kâinatla
ilişisini sadece kendi
menfaati üzerine
kurgulayan insanoğlu,
iflas etmiştir.**

muhabbet besler, yeryüzünün şerefli halifesi olarak insafli ve bilinçli davranırsa, çevresiyle beraber kendisi de mutlu olacaktır. Aksi durumda, sadece tabiat değil, bizatihi insanın kendisi de zarar görecektir. O hâlde, çevremize bakarak kendimizi değerlendirmeli, kendimize bakarak da çevremize anlam vermeliyiz.

İnsanoğlu bindiği dalı kesmiştir

Bugün yerküremiz devasa çevre sorunlarıyla boğuşuyor. Çünkü insanoğlu, son asırda kâinattaki hassas dengelerle uyumsuz yaşamış, çevresiyle tek taraflı ve sömürmeye dayalı bir menfaat ilişkisi kurmuştur. Nefes almasını sağlayan ormanları yakmış, bereketli toprakları çölleştirmiş, suya kandıran nehirleri kurutmuştur.

Felâketin boyutları anlatmakla bitmez. Ama felâkete çözümler bulmak isteyen herkes

için başlangıç noktası “zihniyet meselesi” olmalıdır. Dünyayı yaşanılmaz hâle getiren çevre kirliliği, hangi aklın ürünüdür? İnsanoğlunu bunca çevre sorununu üretmeye iten zihniyet nedir? İnsanlık son yüzyılda hangi değerlerini kaybetti, hangi hatalı zihin kalıplarını benimsedi de çevresine yazık etti?

İnsanın en büyük hatası, aklını, iradesini ve gücünü kendi çıkarına ve çevrenin aleyhine kullanmasıdır. Elbette diğer varlıklara göre üstün yaratılmış olması, insana söz sahibi olma gururunu yaşatır. Ancak bu durum, insanın, kâinatın kralı olarak son sözü söyleme hakkına sahip olduğu anlamına gelmez! Kâinatı Allah'tan ayrı düşünen insan, iflas etmiştir. Tabiatı sadece maddî yönüyle görüp sömürmeye ve zengin olmaya odaklanan insan, hırsının ve zevkinin peşine düşerek dünyayı talan etmiştir. Tabiatın, akıl sahiplerinin idrakine sunulmuş bir “hakikat kitabı” olduğunu unutan insan, maneviyatını kaybetmiştir.

O hâlde, ekolojik bunalım, sadece so-kağa çöp atmak veya ağaç kesmek gibi sorumsuzca işlenen davranışlarla sınırlı değildir. Çevre krizinin merkezinde, fiziksel sorunlardan daha büyük bir “değer bunalımı ve bilinç kirlenmesi” yer almaktadır.

Çevre ahlâkı, canlı ya da cansız fark etmeksizin, varlık âleminin bütün bireylerine karşı “saygı duyan ve destek olan” bir ilişki önerir.

Dolayısıyla topyekûn bir farkındalık, bir şuur, bir ahlâk geliştirmek zorundayız.

Neden çevre ahlâkı?

Çevre ahlâkı, tabiata karşı her türlü tutum, karar ve davranışımızın ahlâkî temeller üzerine oturması gerektiğini savunur. İnsan dışındaki varlıklar ve gelecek nesiller de dâhil olmak üzere, her an ve her alanda çevremizden sorumlu olduğumuzu bilerek davranmamızı bekler.

İnsan ile tabiat arasındaki ilişkiyi parça-bütün ilişkisi şeklinde kurgulamak zordur. Bir diğer deyişle, insan tabiatın içinde yaşar ama tabiatın bir parçası ya da bir ürünü değildir. İnsan, yaratılmışların en şerefli olarak başlı başına bir değerdir. Karşısında da bitkisiyle, hayvanıyla tek tek bütün fertleri “özdeğer taşıyan” bir varlık âlemi vardır. İşte çevre ahlâkı, tıpkı bizim gibi değer taşıyan bu varlıklara karşı “yok sayan ve tüketen” bir ilişki geliştirmeyi reddeder; “saygı duyan ve destek olan” bir ilişki önerir.

Ahlâkî sorumluluklarımız, sadece insana karşı olan davranışlarımızda geçerli olabilir mi? Oysa yaşadığımız dünyada nice canlı yer alır ve her birisinin dünyamız için ayrı bir değeri vardır. Dolayısıyla başta insanlar

olmak üzere, bütün canlılara karşı ahlâkî bir sorumluluk geliştirmeliyiz. Bu sorumluluk, kul olmamızın gereğidir. Zira Allah Teâlâ bize şöyle buyurur: **“Düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah’a (azabından) korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin. Şüphesiz, Allah’ın rahmeti iyilik edenlere çok yakındır.”** (A’râf, 7/56)

İslâm penceresinden çevre ahlâkı

Çevre ahlâkında bir Müslüman için belirleyici olan unsur “tevhid”dir. Kur’an bize Rabbimizi şöyle tanıtır: **“O, doğunun da batının da Rabbidir. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Öyle ise O’nu vekil edin.”** (Müzzemmil, 73/9) Çevresinde olup bitenler insanı tevhid inancına davet eder. Zira çevreyi bir gaye ve dengeyle yaratan, varlığına delil kılan, ibret ve nimet manzumesi olarak sunan Allah’tır. Bütün varlıklar O’nun mülküdür ve bütün tabiat O’nu zikreder.

Tevhid ilkesi, insanı egoist, kibirli ve tamahkâr bir çevre algısı geliştirmekten korur. Zira tevhidi benimseyen insan, varlık âlemini Allah’ın varlığının delili olarak görebilir ve her bir nimete karşı müteşekkir ve mutedil bir tutum geliştirmeye hazır olur.

**“Göklerde ve yerde bulunan her şey, mülkün Sahibi, mukaddes, mutlak güç Sahibi, hüküm ve hikmet Sahibi Allah’ı tespih eder.”
(Cuma, 62/1)**

Çevresine bakıp tevhidin yüceliğini keşfeden bu zihniyetteki insanlar, Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır: **“Onlar ayaktaiken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. ‘Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, Seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru’ derler.”** (Âl-i İmrân, 3/191)

Peygamberine iman eden ve onu örnek alan Müslüman, “nübüvvet” inancı gereği de kâinatla dost olur. **“Ahlâkî güzelikleri tamamlamak üzere gönderildim.”** (Muvatta', Husnü'l-huluk, 8) buyuran bir Peygamber'in ümmetinin, canlı ve cansız varlıklarla ahlâkî olmayan ilişki tarzları geliştirmesi mümkün müdür? Aynı şekilde “ahiret” inancı gereği de Müslüman, bu hayatta çevresine yapıp ettiklerinden sorumlu olduğunun şuuruyla hareket eder. Bilir ki, Peygamberimizin ifadesiyle **“Aziz ve Celil olan Allah, bir serçeyi veya daha küçük bir hayvanı bile gereksiz yere öldüren kişiden hesap soracaktır.”** (Nesâî, Ferâ ve Atîre, 34)

Çevreyi Allah ile birlikte düşünelim

İslâm'a göre, insanın her anını her yönden kuşatan Allah, bir bakıma onun nihaî çevresidir: **“Şüphesiz ki, O, her şeyi çepeçevre kuşatmıştır.”** (Fussilet, 41/54) ‘Zerreden küreye’ uzanan bu muhteşem kâinat Allah'ın eseridir ve çevre O'nun mülküdür. Şu halde çevresine karşı ahlâkî sorumluluk üstlenmek, Allah'ın eserine ve mülküne saygının gereğidir. Çevreye zarar veren ve yaşanılır bir dünyayı bozan davranışlar ise, tabiatı tanzim eden iradeye saygısızlıktır.

İnsan eğer çevresindeki ağaçları, nehirleri, hayvanları, ekinleri sadece kendisine faydalı oldukları için değerli görürse, yanılır. Çünkü bu bakış, yeterince fayda sağlamadığı ya da gereksiz bulduğu her şeyi yok etme, mesela ev ya da tarla yapmak için ormanları kesme gibi hatalı sonuçlara götürür. Oysa çevresindeki her varlığın ilâhî kudretin eseri olarak bir değer taşıdığını ve iyi davranışı hak ettiğini kabul ederse, onlara zarar vermez.

Sevgili Peygamberimiz
şöyle buyuruyor:

**“Aziz ve Celil olan Allah,
bir serçeyi veya daha
küçük bir hayvanı bile
gereksiz yere öldüren
kişiden hesap soracaktır.”**

(Nesâî, Ferâ, 34)

Çevre için sorumluluktan kaçmayalım

Bizler, Kur'an'ın ifadesiyle, “yeryüzünün halifesi” ve en şerefli varlığı olarak yaratıldık. Halife, hayatı Allah'ın rızasına uygun bir şekilde düzenleyen, akıllı, sorumlu, güçlü, onurlu varlık demektir. Ve insan olmak, yeryüzünde iyiliği hâkim kılmak için bütün imkânlarını seferber etmeyi gerektirir.

Kur'an bize şöyle seslenir: **“O, yeryüzünde olanların hepsini sizin için yaratan, sonra göğe yönelip onları yedi gök hâlinde düzenleyendir. O, her şeyi hakkıyla bilendir.”** (Bakara, 2/29) Ama Allah'ın bu ikramı, dünyanın sadece insan için var edildiği anlamına gelmez. **“Allah, yeryüzünü canlı yaratıklar için var etti.”** (Rahmân, 55/10) ayeti, diğer canlıların da en az insan kadar bu dünyada yaşama hakkına sahip olduklarını anlatır.

O hâlde, hiçbirimizin diğer canlıları yok sayma, keyfince hareket etme, israf ve tamaha düşerek saçıp savurma gibi bir lüksü yoktur. İşte bu noktada, yeryüzündeki tek akıllı ve mükellef varlık olarak bize sorumluluktan kaçmamak düşer.

Çevre bize emanettir

“Emanet” kelimesi, çevremizdeki varlıkların “mutlak sahibi” olmadığımızı, dolayısıyla istediğimiz gibi tasarrufta bulunma yetkimiz olmadığına işaret eder. Zira çevrenin sahibi Allah’tır, çevreyi yaratan ve yöneten de O’dur. İnsan ise çevrenin ancak emanetçisidir. Gün gelip emanetin Sahibine hesap vereceğini aklından çıkarmamalıdır. Malı, eşi, çocukları, makamı, bedeni, canı hatta yeryüzünün güvenliği, ıslahı, adaleti, barışı Allah tarafından insana emanet edilmiştir.

Kur’an, insanı aynı zamanda “emaneti yüklenen varlık” olarak tanımlar: **“Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yükledi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir.”** (Ahzâb, 33/72)

Çevreye karşı muhabbet ve merhamet besleyelim

Çevre hakkında erdem ve faziletten bahsedeceksek, öncelikle muhabbet ve merhameti zikretmeliyiz. Zira bir dağa bile muhabbet nazarıyla bakabilen, **“Uhud bizi sever, biz de onu severiz”** (Buhârî, Cihad, 71) diyen bir

Çevrenin
sahibi Allah'tır,
insan ise
çevrenin ancak
emanetçisidir.

Peygamber'in ümmetiyiz. Hayvanlara eziyet edilmesini, aç susuz bırakılmalarını, ağır yükler altında ezilmelerini kesinlikle yasaklayan, insanların gölgelendiği ağaçların kesilmesine izin vermeyen, bir çocuğun küçük serçesinin bile hatırını soran bir Peygamber'in ümmetiyiz.

Çevrenin diğer sakinlerine karşı muhabbet beslemek, onları kâinat ailesinin fertleri olarak kabul etmek, “yaratılanı Yaratan’dan ötürü hoş görmek”, çevre ahlâkının gereğidir. İnsan dışındaki dilsiz ağızsız nice varlığa sadece Allah’ın hoşnutluğunu umarak iyi davranmak, Peygamberimizin sünnetidir.

Unutmayalım ki, engin bir merhamet sahibi olan Allah, insandan da bütün varlıklara karşı merhametli olmasını ister. Peygamberimiz (s.a.s) bu gerçeği son derece güçlü bir şekilde dile getirir: **“Merhamet etmeyene merhamet olunmaz!”** (Buhârî, Edeb, 18)

Çevreye hikmet ve ibret nazarıyla bakalım

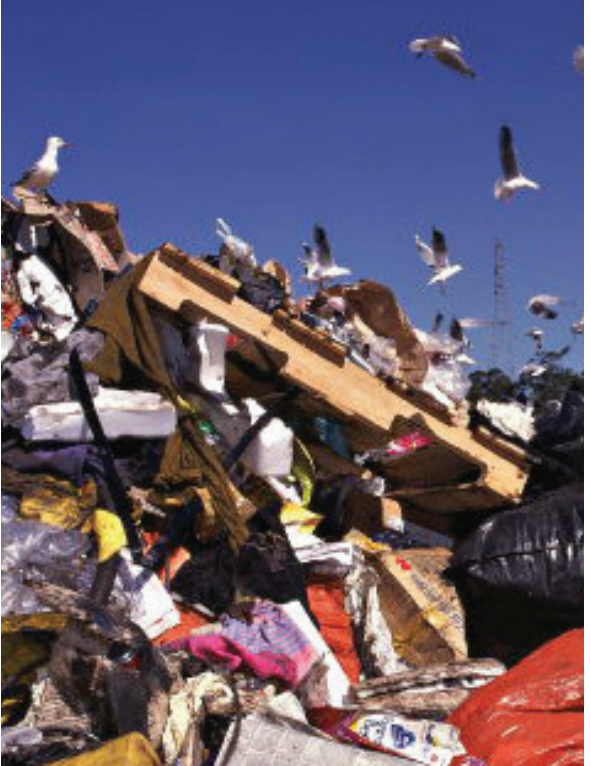
Çevremiz, ateşinden güneşine, demirinden kömürüne, çardağından çarşısına kocaman bir nimetler bütünüdür. Rabbimiz, Kur’an’ın ilk inen ayetinde insanlığa **“Oku!”** diye seslenir. Bu sesleniş, insana “çevresini okuması” yani dinlemesi,

izlemesi ve anlaması gerektiğini hatırlatır.

Kâinata ibret nazarıyla bakan insan, öncelikle sadece kendisinin değil, diğer pek çok canlının da Allah'ı zikrettiğini, O'na secde ettiğini yani tek âbid ve ârif varlığın kendisi olmadığını fark eder. **“Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tespih ederler. Her şey O'nu hamd ile tespih eder. Ancak, siz onların tespihlerini anlamazsınız. O, Halîm'dir, çok bağışlayandır.”** (İsrâ, 17/44)

Elbette böylesine bir zikir ve secde hâli beş duyu ile kavranamaz. Ancak açıkça duymasa ve görmese de canlıların Allah'la daimî bir hürmet ilişkisi içinde olduklarını bilmesi, insanın çevreye bakışını derinden etkileyecektir.

İsrafla mücadele edelim

İslâm, insanın fitratına hitap eder; aklına ve duygularına seslenir, daima dengeli ve itidalli bir hayat sürmesini tavsiye eder, aşırılığın her türlüşünden uzak durmayı emreder. Kur'an'da **“Ey Âdemoğulları! Her mescid(e gidişiniz)de güzel elbiselerinizi giyin, yiyin, için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.”** (A'râf, 7/31) buyrulur.

**İnsaf eden insan,
israf etmez. Çünkü
israf, sadece bir
kişinin servetini
değil, bir ülkenin
geleceğini heba eder.**

Dinin gayesi, insana insanca yaşamayı, şahsiyetli ve erdemli bir hayat sürmeyi öğretmektir. Bu da aşırılıktan ve israftan uzak durmakla mümkündür. Müslümanlar Kur'an'da şöyle tanımlanır: **“Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır.”** (Mâide, 5/87) Tüketim ve harcamanın en aşağı derecesi cimrilik, ortası iktisat, aşırısı ise israftır. Allah, israfı da cimriliği de haram kılmış, iktisatlı olmayı emretmiştir.

Sevgili Peygamberimiz, ömrü boyunca gösteriş ve kibirden uzak, sade, mütevazı ve mutedil bir hayat yaşamıştır. Onun hayatının hiçbir safhasında aşırılık ve savurganlık yoktur. Konuşması, gülmesi, yeme-içmesi, giyim-kuşamı hatta hüznü ve öfkesi bile mutedildir.

Bugün israf yüzünden çöpe giden tonlarca ekmek, bilinçsizce boş yere kullanılan yağınla ilaç, ihtiyaç olmadığı hâlde tüketilen elektrik ve su, sadece kişisel değil millî servetimizin de heba olması anlamına gelmektedir. Halbuki her biri bize Allah tarafından bir süreliğine emanet edilmiş olan bu nimetler, değerlerine uygun biçimde kullanılmayı hak etmektedir.

Herkes bir bardak suyu israf etse, bir tabak yemeği çöpe dökse, aç kıtaların insanların aylarca doyuracak kadar yiyecek ve içecek boşa gitmektedir. Oysa bugünlerin bir de yarınları, bu ülkenin bir de gelecek nesilleri vardır. Bugünün iştahına, zevk ve eğlencesine, lüks ve israfına aldanan insan, yarınlarını tehlikeye atmıyor mu? O hâlde israfın önüne geçmek için en ufak bir lokmayı bile zayı etmemek gerekir. Unutmayalım ki,

“Sıfır atık, sıfır israf” sloganıyla hareket ederek israfa dur demek, hepimizin görevidir.

“Sıfır atık” bilinciyle hareket edelim

İnsan, hayatta kalmak için yer, içer, giyer, tüketir ve bunun sonucunda atık maddeler ortaya çıkar. “Sıfır atık”, israfın önlenmesini, kaynaklarımızın daha verimli kullanılmasını, atık oluşumunun engellenmesini veya en aza indirilmesini sağlayan bir bilinçlenmedir. Oluşan atıkların kaynağında ayrıştırılarak toplanması ve geri kazanımı da bu bilincin bir parçasıdır.

Dünya üzerindeki nüfus ve yaşam standartları artarken tüketimde de kaçınılmaz şekilde bir artış yaşanmaktadır. Düşünmeden tüketmeye ve tükettiğiyle övünmeye teşvik edilen günümüz insanı, şuursuzca harcıyıp israf ettiğiğinde dünyanın dengesini bozmaktadır. Dolayısıyla israfın sonlandırılması ve doğal kaynaklarımızın verimli kullanılması her geçen gün daha önemli hâle gelmektedir.

Bu bağlamda; kağıt, metal ve plastik başta olmak üzere ev ve işyerlerinde ortaya çıkan atıkların sınıflandırılması, geri dönüşüm ve geri kazanım süreci içinde değerlendirilmesi, bu sayede hem madde hem de enerji tasarrufuna gidilmesi “sıfır atık” bilinciyle mümkündür.

“Duyarlı ve tabiata dost tüketici” olmak, hem israfın önüne geçilmesi hem de çevre felaketlerinin azaltılması yolunda en kıymetli adımdır.

Çevre için ahlâkî bir sorumluluk üstlenen ve emanet bilinciyle tüketen her insan, sıfır atık kampanyalarına katkı sağlayarak temiz ortamların ve yaşanılır bir çevrenin oluşmasına destek sunacaktır. “Duyarlı tüketici” olmak, hem israfın önüne geçilmesi hem de çevre felaketlerinin azaltılması yolunda en kıymetli adımdır.

Bilinçlerimiz arındığında çevremiz de temizlenecek

Bugün yaşanan çevre bunalımının hayat felsefeleri, inançları ve milliyetleri ne olursa olsun bütün insanlığı çember altına almış olması, çevreyle ilgili sorumluluğu da hepimize ayrı ayrı yüklemektedir. Bu noktada asıl mesele, eğitimsizlik değil, zihniyet sorunudur. O hâlde sağlıklı bir zihniyet inşasına ihtiyacımız vardır. Çevre kirliliği, bilinç kirliliğinin kaçınılmaz sonucudur. Bilinç arınması ise ancak çevre hakkında güçlü ve yerinde bir değer eğitimiyle mümkündür.

Mümin, tabiatı boyunduruk altına almayı ya da sömürmeyi değil, onun değerlerine ve ritimlerine ayak uydurmayı hedefleyen, güzel ahlâklı insandır. Çevre sorunlarının çözümleri de işte bu insanın elindedir!

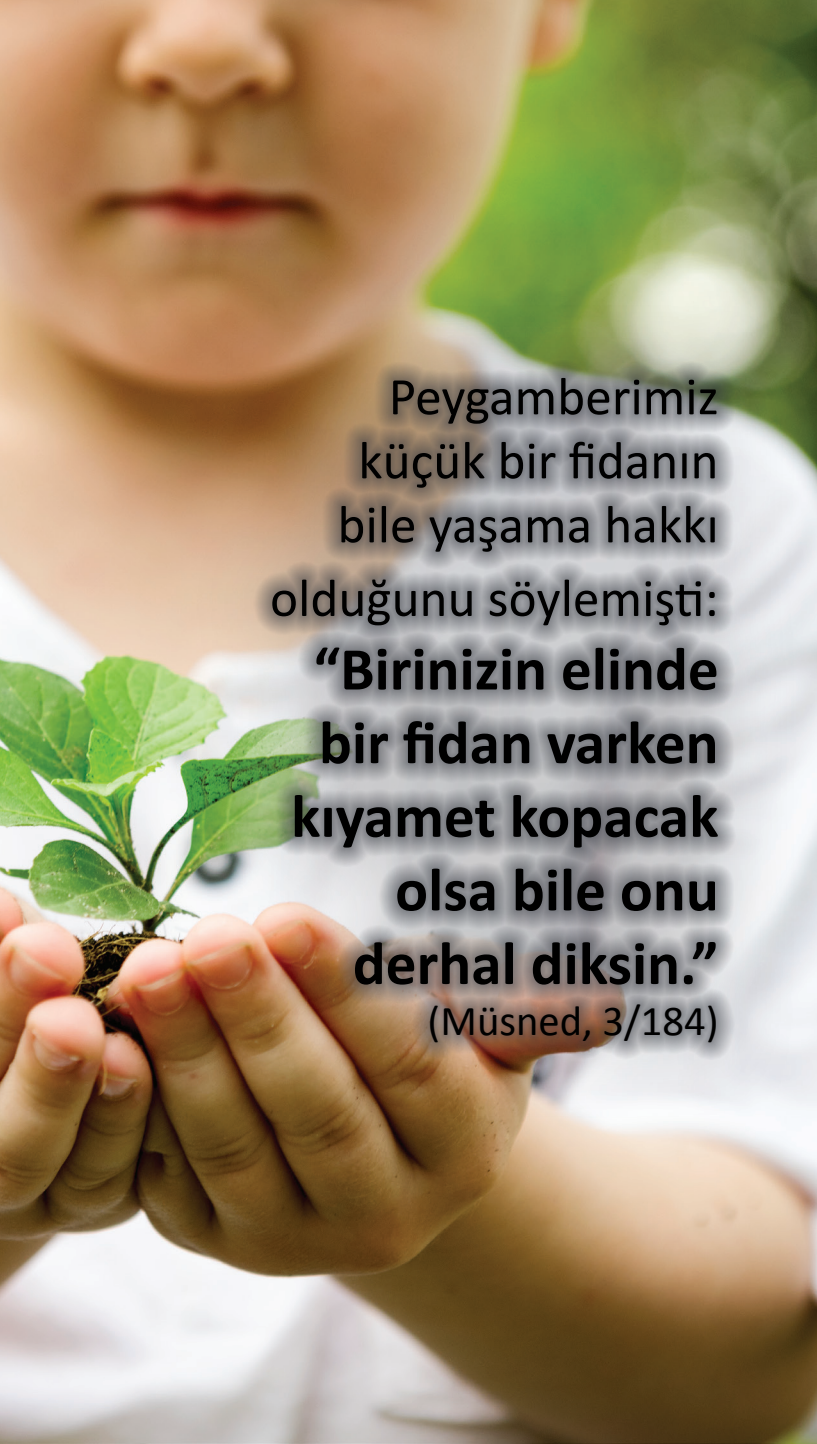

Asla ümidimizi ve gayretimizi kaybetmeyelim

Çevre hakkında duyarlılık geliştiren ve ahlâkî tutumları pekiştiren bir eğitimin yaşı ve cinsiyeti yoktur. Bir diğer ifadeyle, çevre ahlâkı eğitimi, insanla yaşıt olmalıdır. Gözünü açıp dünyayı gördüğü andan itibaren çevresi hakkında sağlıklı bir duygu ve düşünce

örgüsü geliştirebilmesi için çocuklarımıza özen gösterelim. Onları insan olarak sorumluluğunun farkında olan, emanet bilincine sahip, çevresiyle ve çevrenin Yaraticısıyla sağlıklı bir ilişki kurabilen, bencillikten uzak, duyarlı, merhametli bireyler olarak yetiştirelim.

Çevremizi korumak ve geleceğimizi kurtarmak için sadece kanunları hatırlatan ve kuralları önceleyen bir yaklaşım yeterli değil! Sloganlarla, ürkütücü haberlerle ve dünyanın geleceği hakkındaki facia senaryolarıyla çevre bilinci oluşturmak mümkün görünmüyor. Aksine hepimiz bir “iç disiplin” kavuşmalı, kendimiz dışındaki varlıkları nasıl algıladığımızı gözden geçirmeliyiz. Doğru algı, dinimizin öngördüğü varlık ve değer algısıdır. Peygamberimizin, çevresindeki canlı-cansız bütün varlıklarla geliştirdiği ahlâkî ilişki tarzı, çevre bunalımını tarih sahnesinden silecek kadar güçlüdür.

Peygamberimiz
küçük bir fidanın
bile yaşama hakkı
olduğunu söylemişti:

**“Birinizin elinde
bir fidan varken
kıyamet kopacak
olsa bile onu
derhal diksin.”**

(Müsned, 3/184)

O hâlde,
dünyamızı,
ekosistemi ve gelecek
nesilleri tehdit eden
çevre sorunları
karşısında “Gerçekten
ne yapabiliriz?”
sorusuna şu
cevabı verebiliriz:
“Kendi düşünce ve
davranışlarımıza bir
çeki düzen vererek
işe başlayabiliriz!”